

УДК 581.526.42:502.75

ГРАБОВІ ЛІСИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ “СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ”

Д. Воронцов¹, М. Коханець², Л. Мілкіна¹

¹Інститут екології Карпат НАН України,
вул. Козельницька, 4, м. Львів, 79026 Україна

²Національний природний парк “Сколівські Бескиди”,
вул. Кн. Святослава, 3, м. Сколе, 82600 Україна

За методикою школи Браун-Бланке та за домінантною системою описано 14 фітоценозів з домінуванням граба звичайного на території національного природного парку “Сколівські Бескиди”. Наведено фітоценотичну характеристику угруповань. Подано рекомендації щодо їхньої охорони та впровадження моніторингу за динамікою складу деревостанів і станом ценопопуляцій рідкісних видів рослин.

Ключові слова: грабові ліси, фітоценотична характеристика, угруповання, асоціація.

Вступ. Збереження природного біорізноманіття на ценотичному рівні є одним з головних завдань природно-заповідного фонду країни. Передусім це стосується рідкісних рослинних угруповань. На території національного природного парку “Сколівські Бескиди” до числа рідкісних належать похідні грабові ліси (*Carpineta betuli*).

Стан вивченості питання. Граб звичайний (*Carpinus betulus* L.) є досить поширеною в Західній Європі породою, приуроченою переважно до областей з відносно м'яким кліматом. Як теплолюбна та майже невибаглива до ґрунтових умов порода [17] у складчастій зоні північно-східного макросхилу Українських Карпат трапляється рідко. За даними І.П. Федеця [19], ліси, в яких росте граб, займають у Карпатах понад 40 тис. га, тобто близько 3,5% лісової площі. Однак слід взяти до уваги, що цей автор відносить до Карпат не лише власне складчасту гірську систему, але й рівнинні території Передкарпаття та Закарпаття, де граб є досить поширеною деревною породою. Дані щодо наявності в Карпатах мішаних дубових, букових і ялицевих лісів з участю граба наводять З.Ю. Герушинський [2, 3], Б.Ф. Остапенко [10], М.А. Голубець, К.А. Малиновський [4, 5], З.Н. Горохова, Т.І. Солодкова [6], С.М. Стойко [12,13], С.М. Стойко, Я.П. Одинак [14,15]. Так, І.П. Федець [18] вказав на наявність у Бескидах похідних грабняків на місці дубових суяличин, а М.П. Слободян [11] виявив мертвопокривний ценоз (*Carpinetum nudum*) поблизу с. Ясенова Горішнього у басейні р. Черемош на висоті 900–1000 м н.р.м. Хоча фітоценотичних характеристик цих грабняків у літературі немає.

Для лісів з участю граба характерні вологі грудові типи місцезростання з потужними слабощебенистими буроземами [2], з добре розвиненими опідзоленими

потужними буроземами, що мають оглеєння ілювіального горизонту і невисоку кислотність (рН загалом у розрізі дорівнює 6) [10], свіжі грудові місцезростання на південно-західних і південно-східних схилах з гірсько-лісовими бурими вилугуваними щербенистими потужними ґрунтами [6].

Матеріал і методика досліджень. На території НПП “Сколівські Бескиди” нами були знайдені рідкісні як для парку, так і для району Бескидів монодомінантні та мішані грабові ліси, які до цього часу не були описані в літературі. Ці угруповання локалізуються переважно на лівобережжі ріки Кам’янка, у кварталі 2 Сколівського лісництва, де ліси з участю граба займають площу понад 30 га. Монодомінантні й мішані грабняки зростають тут на схилі північно-східної орієнтації, стрімкістю 15–30°, на висоті від 450 до 550 м н.р.м. (переважно на висоті 480–500 м н.р.м.), у трансаккумулятивних і транзитних місцезолюваннях на брилово-скелетних, поверхнево дуже кам’янистих ґрунтах (ранкерах), що сформувалися в смугі проходження грубих глауконітоносних пісковиків вигодської світи [1,16].

Фітоценологічні дослідження проводили детально-маршрутним методом, описуючи фітоценози за схемою школи Браун-Бланке [8, 21]. У структурі угруповань виділяли такі яруси: А – деревний, В – ярус чагарників і підросту, С – трав’яний ярус. Для оцінки проективного покриття застосовано п’ятибальну шкалу, де: 1 – проективне покриття виду 1–10%; 2 – 10–25%; 3 – 25–50%; 4 – 50–75%; 5 – 75–100%. Символом “+” позначено види, проективне покриття яких становить менше 1%. Для кожного виду в таблицях наведено його константність (К), під якою ми розуміємо кількість фітоценозів, у яких цей вид зафіксовано в таблиці. Константність видів визначено за п’ятибальною шкалою: I – до 20%; II – 20–40%; III – 40–60%; IV – 60–80%; V – 80–100%. Видові назви рослин подано за “Определителем...” [9]. Синтаксономічну ідентифікацію угруповань проведено згідно з розробками В. Матушкевича [22].

Результати досліджень. Фітоценотична структура грабових лісів на дослідженій території є досить своєрідною. Склад грабових деревостанів коливається від 10 Гр од. Яв, Клг до 6Гр 2Бк 1Яц 1Яв од. Іл (тут і далі: Гр – граб звичайний (*Carpinus betulus*), Бк – бук лісовий (*Fagus sylvatica*), Яв – явір (*Acer pseudoplatanus*), Клг – Клен гостролистий (*A. platanoides*), Іл – ільм (*Ulmus glabra*), Яц – ялиця біла (*Abies alba*), См – смерека європейська (*Picea abies*), Сзв – сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), Сав – сосна австрійська (*P. austriaca*), Мд – модрина європейська (*Larix decidua*)). Монодомінантні грабняки трапляються лише в кварталі 2 Сколівського лісництва. Їхню фітоценотичну характеристику наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Фітоценотична характеристика монодомінантних грабових лісів

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Номер опису		1	2	3	4	5	6	К
Зімкнутість ярусу А		0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	
Зімкнутість ярусу В		0,1	0,05	0,2	0,1	0,25	0,05	
Проект. Покриття ярусу С, %		40	40	60	70	70	40	
Площа тест-ділянки, м кв.		400	400	100	100	100	100	
Кількість видів у описі		29	30	41	37	41	32	
Ds.Ass. Phyllitido-Aceretum								
Phyllitis scolopendrium	С	+	+	+	+	+	+	V

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ds.SAll. Lunario-Acerenion pseudoplatani								
<i>Polygonatum verticillatum</i>	C			+	+	+	+	IV
<i>Polystichum aculeatum</i>	C	+		+	+	+		IV
<i>Senecio fuchsii</i>	C		+				+	II
Ds.All. Tilio platyphillis-Acerion pseudoplatani								
<i>Acer pseudoplatanus</i>	A	+		+	+	+		V
	B	+			+		+	
	C	+	+	+	+	+		
<i>Actaea spicata</i>	C	+		+	+	+		IV
<i>Lunaria rediviva</i>	C		+	+		+		III
<i>Ulmus glabra</i>	B						+	I
Ds.O. Fagetalia sylvaticae								
<i>Carpinus betulus</i>	A	5	5	5	5	5	5	V
	B	+		+		+	1	
	C				+			
<i>Fagus sylvatica</i>	A	+		+		+	+	V
	B	+		+	+	+		
	C				+	+		
<i>Dryopteris filix-mas</i>	C	+	+	2-3	+	+	+	V
<i>Galeobdolon luteum</i>	C	+	+	+	+	+	+	V
<i>Glechoma hirsuta</i>	C	+	+	+	+	+	+	V
<i>Grossularia reclinata</i>	B	2	1	1	+	2	+	V
<i>Paris quadrifolia</i>	C	+	+	+	+	+	+	V
<i>Dentaria glandulosa</i>	C	+	+		+	+	+	V
<i>Mercurialis perennis</i>	C	+		+	3	2	+	V
<i>Polygonatum multiflorum</i>	C	+	+	+		+	+	V
<i>Sanicula europaea</i>	C	+		+	+	+	+	V
<i>Symphytum cordatum</i>	C	2	+		+	+	+	V
<i>Carex pilosa</i>	C	+		+	+	+		IV
<i>Daphne mezereum</i>	B		+	+	+	+		IV
<i>Stellaria holostea</i>	C		+	+	+	+		IV
<i>Polystichum braunii</i>	C			+	+	+		IV
<i>Dentaria bulbifera</i>	C				+	+		II
<i>Milium effusum</i>	C			+	+			II
<i>Primula elatior</i>	C					+	+	II
<i>Asarum europaeum</i>	C						+	I
<i>Isopyrum thalictroides</i>	C		+					I
<i>Luzula luzuloides</i>	C						1	I
<i>Pulmonaria obscura</i>	C				+			I
Ds.Cl. Querco-Fagetea								
<i>Acer platanoides</i>	A			+			+	V
	B						+	
	C	+	+		+		+	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Anemone nemorosa</i>	C	+	+	+	+	+	+	V
<i>Ribes lucidum</i>	B	1	1	+		+		IV
<i>Salvia glutinosa</i>	C	+		+			+	III
<i>Aegopodium podagraria</i>	C				+	+		II
<i>Poa nemoralis</i>	C			+		+		II
Інші види								
<i>Abies alba</i>	A			+	+	+		V
	B	+	+	+	+	+	+	
	C		+		+	+		
<i>Athyrium filix-femina</i>	C	+	+	1	+	+	+	V
<i>Rubus hirtus</i>	C	2	1	1	+	+	+	V
<i>Dryopteris carthusiana</i>	C	+	+	+	+	+		V
<i>Oxalis acetosella</i>	C	+	+	+		+	+	V
<i>Sambucus racemosa</i>	C	+	+	+	+	+		V
<i>Sambucus nigra</i>	C			1	+	+	+	IV
<i>Huperzia selago</i>	C			+	+	+		III
<i>Cystopteris fragilis</i>	C			+		+		II
<i>Dryopteris austriaca</i>	C			+	+			II
<i>Geranium robertianum</i>	C		+	+				II
<i>Mycelis muralis</i>	C			+		+		II
<i>Petasites albus</i>	C	+				+		II
<i>Picea abies</i>	B	+			+			II
Спорадичні види. Опис №2: <i>Euphorbia amygdaloides</i> , <i>Galeopsis speciosa</i> , <i>Poa chaixii</i> , <i>Symphytum popovii</i> ; Опис №3: <i>Polypodium vulgare</i> , <i>Sedum carpaticum</i> , <i>Urtica dioica</i> ; Опис №4: <i>Moehringia trinervia</i> , <i>Padus avium</i> (B); Опис №6: <i>Gentiana asclepiadea</i> , <i>Majanthemum bifolium</i> , <i>Quercus robur</i> (B), <i>Sorbus aucuparia</i> (B).								

Граб репрезентований переважно незбіжистими прямостовбурними особинами віком близько 50–80 років. Діаметр – від 20 до 50 см, висота – до 12–15 (20) м. Зімкнутість крон – 0,7–0,8.

Заслуговує уваги наявність у значній кількості угруповань щільного підліска із *Grossularia reclinata* та домішкою *Ribes lucidum*, а також участь у покриві третинного релікта *Phyllitis scolopendrium* [7].

Трав'яний ярус у грабниках утворює понад 60 видів квіткових і вищих спорових рослин, серед яких найвищою константністю відзначаються папороті *Athyrium filix-femina*, *Dryopteris carthusiana*, *D. filix-mas*, *Polystichum aculeatum*, а також квіткові рослини: *Anemone nemorosa*, *Mercurialis perennis*, *Dentaria glandulosa*, *Galeobdolon luteum*, *Paris quadrifolia*, *Symphytum cordatum*. Характерною рисою цих угруповань є наявність літофільних папоротей *Cystopteris fragilis* та *Polypodium vulgare*.

За екологічними та флористичними критеріями в системі Браун-Бланке ці угруповання належать до асоціації *Phyllitido-Aceretum* Moor 1952 (підсоюз *Lunario-Acerenion pseudoplatani* (Moor 1973) Th. Muller 1992; союз *Tilio platyphillis-Acerenion pseudoplatani* Klika 1955; порядок *Fagetalia sylvaticae* Pawl. in Pawl., Sokol. et Wall. 1928; клас *Quercu-Fagetea* Br.-Bl. et Vlieg. 1937).

За домінантною системою в монодомінантних грабових лісах описано такі угруповання: *Carpinetum (betuli) grossularioso (reclinatae) – ruboso (hirti) – symphytosum (cordatae)*; *Carpinetum (betuli) grossularioso (reclinatae) – rubosum (hirti)*; *Carpinetum (betuli) grossularioso (reclinatae) – dryopteridosum (filix-maris)*; *Carpinetum (betuli) mercurialidosum (perennis)*; *Carpinetum (betuli) grossularioso (reclinatae) – mercurialidosum (perennis)*; *Carpinetum (betuli) luzulosum (luzuloidis)*.

Фітоценотичну характеристику мішаних грабових лісів у кварталі 2 Сколівського лісництва подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Фітоценотична характеристика мішаних грабових лісів

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Номер опису		7	8	9	10	11	12	К
Зімкнутість ярусу А		0,7	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9	
Зімкнутість ярусу В		0,15	0,25	0,1	0,3	0,1	0,3	
Проект. покриття ярусу С, %		40	60	50	70	40	30	
Площа тест-ділянки, м кв.		100	400	100	400	200	200	
Кількість видів у описі		20	29	31	34	25	28	
Ds.Ass. Phyllitido-Aceretum								
<i>Phyllitis scolopendrium</i>	С	+	+	+	2	+	1	V
Ds.SAll. Lunario-Acerenion pseudoplatani								
<i>Polygonatum verticillatum</i>	С	+	+	+			+	IV
<i>Polystichum aculeatum</i>	С	+		+	+			III
<i>Senecio fuchsii</i>	С					+		I
Ds.All. Tilio platyphillis-Acerion pseudoplatani								
<i>Acer pseudoplatanus</i>	А	1	+		1	+	1	V
	В		+		+			
	С		+	+	+		+	
<i>Actaea spicata</i>	С		+		+	+	+	IV
<i>Lunaria rediviva</i>	С			+	+	3	+	IV
<i>Ulmus glabra</i>	В				+			I
Ds.O. Fagetalia sylvaticae								
<i>Carpinus betulus</i>	А	3	4	3	3	3	4	V
	В	+	2		+	1	1	
	С			+			+	
<i>Fagus sylvatica</i>	А	2	1	2	2	2	3	V
	В	+	+	1	+	1	1	
	С	+		+		+	+	
<i>Dryopteris filix-mas</i>	С	+	3	+	1	1	1-2	V
<i>Symphytum cordatum</i>	С	2	1	+	+	+	+	V
<i>Dentaria glandulosa</i>	С	+	1	+	+	+	1	V
<i>Mercurialis perennis</i>	С		2	+	1	+	+	V
<i>Carex pilosa</i>	С	+	+	+			1	IV
<i>Glechoma hirsuta</i>	С		+		1	1	1	IV
<i>Paris quadrifolia</i>	С			+	+	+	+	IV
<i>Dentaria bulbifera</i>	С		+		+		1	III

1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Isopyrum thalictroides</i>	C		+	+		+		III
<i>Luzula pilosa</i>	C		+	+	+			III
<i>Sanicula europaea</i>	C			+		+	+	III
<i>Daphne mezereum</i>	B		+			+		II
<i>Galeobdolon luteum</i>	C			+	+			II
<i>Grossularia reclinata</i>	B		1-2		3			II
<i>Polystichum braunii</i>	C			+			+	II
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	C						+	I
<i>Festuca drymeja</i>	C			+				I
<i>Galium odoratum</i>	C			+				I
<i>Impatiens noli-tangere</i>	C					+		I
Ds.Cl. Quercu-Fagetea								
<i>Anemone nemorosa</i>	C	+	1	+	+			IV
<i>Acer platanoides</i>	C			+			+	II
<i>Aegopodium podagraria</i>	C		+			+		II
<i>Corylus avellana</i>	B		+					I
<i>Poa nemoralis</i>	C				+			I
<i>Ribes lucidum</i>	B		+					I
Інші види								
<i>Abies alba</i>	A	1	1	+	1	+	1	V
	B	1-2	1	1	1		2	
	C	+			+		+	
<i>Oxalis acetosella</i>	C	+	+	+	+	+	+	V
<i>Dryopteris carthusiana</i>	C	+	+	2	1		1	V
<i>Athyrium filix-femina</i>	C	+			+	+	+	IV
<i>Dryopteris austriaca</i>	C	+	+	+	+			IV
<i>Rubus hirtus</i>	C	1	1		+		1	IV
<i>Huperzia selago</i>	C		+		+		+	III
<i>Mycelis muralis</i>	C			+	+		+	III
<i>Picea abies</i>	A		+					III
	B		+	+			+	
<i>Polypodium vulgare</i>	C	+			1		+	III
<i>Sambucus nigra</i>	B	+			1			II
Спорадичні види. Опис №7: <i>Luzula pilosa</i> ; Опис №8: <i>Petasites albus</i> ; Опис №9: <i>Doronicum austriacum</i> , <i>Gymnocarpium dryopteris</i> , <i>Phegopteris connectilis</i> ; Опис №10: <i>Geranium robertianum</i> , <i>Moehringia trinervia</i> , <i>Sedum carpaticum</i> , <i>Urtica dioica</i> ; Опис №11: <i>Circaea lutetiana</i> , <i>Galeopsis speciosa</i> , <i>Galium aparine</i> , <i>Stellaria nemorum</i> .								

За екологічними та флористичними критеріями в системі Браун-Бланке ці угруповання також належать до асоціації *Phyllitido-Aceretum*.

За домінантною системою в мішаних грабових лісах кварталу 2 Сколівського лісництва описано такі угруповання: *Acereto (pseudoplatani) – Abieto (albae) – Fageto (sylvaticae) – Carpinetum (betuli) symphytosum (cordatae)*; *Fageto (sylvaticae) – Abieto (albae) – Carpinetum (betuli) grossularioso (reclinatae) – mercurialidoso (perennis) – dryopteridosum (filix-maris)*; *Fageto (sylvaticae) – Carpinetum (betuli) dryopteridosum*

(carthusianae); Acereto (pseudoplatani) – Abieto (albae) – Fageto (sylvaticae) – Carpinetum (betuli) grossularioso (reclinatae) – phyllitidosum (scolopendrii); Fageto (sylvaticae) – Carpinetum (betuli) lunariosum (redivivae); Acereto (pseudoplatani) – Abieto (albae) – Fageto (sylvaticae) – Carpinetum (betuli) phyllitidoso (scolopendrii) – dryopteridosum (filix-maris).

Приналежність описаних угруповань до асоціації *Phyllitido aceretum* підтверджується ще й тим, що з північного боку з ними межує типове угруповання цієї ж асоціації в більш чистому вигляді. Різниця полягає лише у складі деревостану (у головному ярусі тут домінує *Acer pseudoplatanus*), тоді як у покриві панують ті ж самі види, що й у монодомінантних грабняках. Нижче за текстом описуємо це угруповання. Ценоз описано на схилі східної експозиції, крутизною 30°. Ґрунт крупнобриловий. Склад деревостану 9Яв 1Гр од. Яц. Зімкнутість крон 0,9. Проективне покриття ярусу С становить 50–75%. Ds.Ass. *Phyllitido-Aceretum*: *Phyllitis scolopendrium* 1–2; Ds.SAll *Lunario-Acerenion pseudoplatani*: *Polygonatum verticillatum*+, *Polystichum aculeatum* +, *Senecio fuchsii* +; Ds.All. *Tilio platyphillis-Acerion pseudoplatani*: *Acer pseudoplatanus* (A) 5, (B) +, (C) +, *Actaea spicata* +; Ds.O. *Fagetalia sylvaticae*: *Carpinus betulus* (A) 1, (B) +, *Fagus sylvatica* (B) +, *Grossularia reclinata* (B) 3-4, *Dryopteris filix-mas* (2), *Dentaria bulbifera* +, *D. glandulosa* +, *Glechoma hirsuta* +, *Mercurialis perennis* +, *Stellaria holostea* +, *Symphytum cordatum* +; Ds.Cl. *Quercu-Fagetea*: *Anemone nemorosa* +, *Salvia glutinosa* +. Інші види: *Abies alba* (A) +, (B) 1, (C) +, *Dryopteris carthusiana* 1, *Maianthemum bifolium* +, *Oxalis acetosella* +, *Polypodium vulgare* 3, *Phegopteris connectilis* +, *Rubus hirtus* 1, *Sambucus nigra* (B) +, *Sedum carpaticum* +, *Urtica dioica* +.

Phyllitido-Aceretum – це типові угруповання гірських явірників, для яких є характерною участь у покриві третинного релікта *Phyllitis scolopendrium*. Зазвичай, ценози приурочені до вологих кам'янистих типів місцезростань [22].

Мішані грабові ліси трапляються також у кварталі 17 Сколівського та кварталі 40 Підгородцівського лісництв. Склад деревостану мішаних грабових ценозів у кварталі 17 Сколівського лісництва 5Гр 4Бк 1См од. Яв. Зімкнутість крон 0,8–0,9. Ярус В (0,3) утворюють *Corylus avellana* 1, *Sambucus nigra* +, підріст *Carpinus betulus* 1, *Fagus sylvatica* 1, *Acer pseudoplatanus* +. В ярусі С, проективне покриття якого становить 60–70%, домінує *Lunaria rediviva* 4. Трапляються також *Athyrium filix-femina* 1, *Dryopteris filix-mas* 1, *Glechoma hirsuta* 1, *Actaea spicata* +, *Anemone nemorosa* +, *Circaea lutetiana* +, *Dentaria bulbifera* +, *Dryopteris carthusiana* +, *Galeopsis speciosa* +, *Galium aparine* +, *Gymnocarpium dryopteris* +, *Grossularia reclinata* +, *Impatiens noli-tangere* +, *Isopyrum thalictroides* +, *Lysimachia nemorum* +, *Mercurialis perennis* +, *Mycelis muralis* +, *Oxalis acetosella* +, *Paris quadrifolia* +, *Phegopteris connectilis* +, *Polystichum braunii* +, *Rubus hirtus* +, *Sanicula europaea* +, *Scopolia carniolica* +, *Senecio fuchsii* +, *Stellaria nemorum* +. За домінантною системою ці угруповання належать до асоціації *Piceeto (abietis) – Fageto (sylvaticae) – Carpinetum (betuli) lunariosum (redivivae)*.

У Підгородцівському лісництві граб панує в складі вторинних деревостанів з участю бука, ялиці, смереки, модрини японської (*Larix leptolepis*) та європейської (*L. decidua*), сосни звичайної (*Pinus sylvestris*) та австрійської (*P. austriaca*). Склад деревного ярусу цих угруповань 5Гр 3Мд 1См 1Бк + Сзв, Сав, од. Яц; 5Гр 4Бк 1Мд + См; 5Гр 3Бк 1Мд 1См. У ярусі В (0,2) ростуть *Abies alba*, *Acer pseudoplatanus*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *Corylus avellana*, *Fagus sylvatica*, *Larix sp.*, *Salix caprea*, *Sambucus nigra*, *S. racemosa*, *Sorbus aucuparia*. В покриві ценозів поряд з такими типовими евтрофними видами фагетального комплексу, як *Adoxa moschatellina*,

Dentaria bulbifera, *Galeobdolon luteum*, *Paris quadrifolia*, *Poa nemoralis*, *Rubus hirtus*, *Scrophularia nodosa* зростають види-оліготрофи – *Luzula luzuloides*, *Majanthemum bifolium*, *Polygonatum verticillatum*. Трапляються також поодинокі особини *Athyrium filix-femina*, *Carex pilulifera*, *Dryopteris carthusiana*, *D. filix-mas*, *Mycelis muralis*, *Oxalis acetosella*, *Phegopteris connectilis*, *Senecio fuchsii*, *Stellaria nemorum*.

Висновки. Зважаючи на характерні особливості ценотичної структури грабових лісів НПП “Сколівські Бескиди”, можна зробити висновок про те, що вони є похідними, тобто для території парку їх слід вважати вторинно рідкісними. Угруповання не мають клімаксового характеру, тому деякі з них важко однозначно віднести до певних синтаксонів. На нашу думку, описані грабові ценози є суцесійною стадією в демураційних процесах рослинного покриву території. Можливо, вони сформувалися на місці грабово-буково-ялицевих угруповань, про що свідчить досить значна наявність у їхньому підрості ялиці, а також сусідство поряд з грабняками у кварталі 2 Сколівського лісництва флористично подібного ялицевого лісу з участю бука та граба.

Доцільно поширити на квартал 2 Сколівського лісництва режим заповідної території та запровадити багаторічний моніторинг за природною динамікою складу деревостанів і станом ценопопуляцій рідкісних видів. Заповідний режим, як одна з умов сталого розвитку НПП “Сколівські Бескиди”, буде здатний підтримати фітоценотичну різноманітність його території та забезпечити охорону не лише рідкісних лісових угруповань, але й збереження ценопопуляцій *Huperzia selago* та *Lunaria rediviva* – видів, що занесені до Червоної книги України [20], а також регіонально рідкісних видів – *Ribes lucidum* та *Phyllitis scolopendrium*.

1. Геологическая карта Украинских Карпат и прилегающих прогибов / Гл. ред. В.А. Шакин. Киев, 1976.
2. Герушинский З.Ю. Классификация лесорастительных условий Покутско-Мармарошских Карпат // Зап. Харьк. с.-х. ин-та, 1957. 41(53).
3. Герушинский З.Ю. Классификация типов леса Украинских Карпат: Практические рекомендации. Львов, 1984.
4. Голубець М.А., Малиновський К.А. Рослинність // Природа Українських Карпат. Львів, 1968.
5. Голубець М.А., Малиновський К.А. Классификация растительности Украинских Карпат // Вопр. ценол., геогр., экол. и использования растительного покрова СССР. Ленинград, 1969.
6. Горохова З.Н., Солодкова Т.І. Ліси Радянської Буковини. Львів, 1970.
7. Малиновський К., Царик Й., Кияк В., Нестерук Ю. Рідкісні, ендемічні, реліктові та погранично-ареальні види рослин Українських Карпат. Львів, 2002.
8. Миркин Б.М., Наумова Л.Г., Соломець А.И. Современная наука о растительности. М., 2001.
9. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. Киев, 1987.
10. Остапенко Б.Ф. Лесоводственно-экологическая характеристика наиболее распространенных и хозяйственно-важных типов леса Северной Буковины // Тр. Харьк. с.-х. ин-та, 1961. Т. 30, (67).
11. Слободян М.П. Деякі рідкісні природні угруповання листяних деревних порід в Українських Карпатах // Укр. бот. журн., 1968. Т.25, № 3.

12. *Стойко С.М.* Карпатам зеленіти вічно. Ужгород, 1977.
13. *Стойко С.М.* Дубовые леса из дуба скального (формация *Querceta petraeae*) / Украинские Карпаты. Природа. Киев, 1988.
14. *Стойко С.М., Одинак Я.П.* Дубовые леса из дуба черешчатого (формация *Querceta roboris*) // Украинские Карпаты. Природа. Киев, 1988.
15. *Стойко С.М., Одинак Я.П.* Буковые леса // Украинские Карпаты. Природа. Киев, 1988.
16. Стратотипы меловых и палеогеновых отложений Украинских Карпат / О. Вялов, С.П. Гавура, В.В. Даньш и др. Киев, 1988.
17. *Ткаченко М.Е.* Общее лесоводство. М.:Л., 1955.
18. *Федець І.П.* Визначник типів лісу гірської частини Дрогобицької області. Львів, 1957. № 10.
19. *Федець І.Ф.* Эдафограмма карпатских лесов // Лесоводство и агролесомелиорация, 1972. Вып. 3.
20. Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Ю.Р.Шеляг-Сосонко (відп. ред.) та ін. К., 1996.
21. *Braun-Blanquet J.* Pflanzensoziologie. Wien, New-York, 1964.
22. *Matuszkiewicz W.* Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roslinnych Polski. Warszawa, 2002.

HORNBEAM FORESTS OF THE NATIONAL NATURE RESERVE “SKOLIVSKI BESKYDY”

D. Vorontsov¹, M. Kokhanets², L. Milkina¹

¹*Institute of ecology of the Carpathians,
Kozelnytska St., 4, UA-79026 Lviv, Ukraine*

²*National nature park “Skolivski Beskydy”,
Kn. Sviatoslava St., 3, UA-82600 Skole, Ukraine*

The results of geobotanical investigations of hornbeam forests (*Carpineta betuli*) on the territory of the National Nature Reserve “Skolivski Beskydy” are given. A list of rare forest communities with domination of hornbeam (*Carpinus betulus* L.) on the territory of the Skolivski Beskydy is presented.

Key words: hornbeam forests, phytocenosis characteristic of classification, association.

Стаття надійшла до редколегії 2.05.2005
Прийнята до друку 21.09.2005